

BASIN VE SİYASET İLİŞKİSİNİN GÜNDEM BELİRLEME MODELİ ÇERÇEVESİNDE BİR ANALİZİ*

Banu TERKAN**

ÖZET

Basın ve siyaset arasındaki ilişki çok boyutlu ve oldukça karmaşık bir ilişkidir. Bir çok çalışmada, basın ve siyaset arasındaki ilişki çeşitli açılardan ele alınmıştır. Bu çalışmada; basın ve siyaset arasındaki ilişki, gündem belirleme modeli çerçevesinde incelenecektir. Gündem belirleme modeli; basın ve siyaset arasındaki ilişkiyi, her iki gündemdeki konular açısından ele almakta ve gündemlerin birbirleri üzerindeki etkisinin, konuların gücüne bağlı olarak şekillendiğini varsaymaktadır. Bu çalışmada; belirtilen varsayımdan hareketle, gerek basın gündemi ve siyasal gündemde, gerekse basının gündemini belirlemek için ele alınan gazetelerde, hangi konuların ağırlıklı olarak ele alındığı ve hangi tür konu ve olaylarda, gündemler arasında bir paralellik olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gündem belirleme modeli, medya gündemi, siyasal gündem.

ABSTRACT

The relationship between politics and the press is a multidimensional and complicated one. There has been much study dealing with this relationship from various angles. In this particular study, the relationship between politics and the press will be examined within the framework of the agenda-setting model. This model approaches the relationship between politics and the press in terms of both their agendas and assumes that their influence on one another is determined through the power of the agendas. Taking this assumption as its starting point, this research will attempt to ascertain which topics are dominant in the press agenda and the political agenda as well as the newspapers perused to explore the press agenda, and to figure out on what kinds of topics and events there is a parallelism between those agendas.

Keywords: Agenda setting model, media agenda, political agenda.

Giriş

Gündem belirleme modeli; medya, kamu ve siyasal gündem arasındaki ilişkileri açıklamaya ve bu gündemlerin birbirlerini ne şekilde etkilediğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmaların büyük bir bölümünün, medya ve kamu gündemi arasındaki ilişkiye odaklandığı ve siyasal gündem araştırmalarının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bunun en temel sebebi; medya ve siyaset ilişkisinin oldukça karmaşık bir yapı sergilemesi ve medyanın, siyasal gündemi etkileyen unsurlardan sadece birini teşkil etmesidir. Siyasal gündemi etkileyen unsurların karmaşık yapısı, araştırmacıları daha çok medya ve kamu gündemi üzerinde araştırma yapmaya yönlendirmektedir. Ancak gündem belirleme sürecinin tam olarak analiz edilebilmesi için, medya ve siyasal gündem arasındaki ilişkinin de çeşitli açılardan incelenmesi gerekmektedir. Bu iki gündem arasındaki ilişkinin ayrıntılı bir analizi, medya ve siyaset ilişkisinin daha farklı bir çerçeveden değerlendirilmesine de olanak vermektedir.

* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen doktora tez özeti.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

İnal (1999:19-21) medya ve siyaset arasındaki ilişkiyi değerlendirirken, tüm siyasal sistemin medyaya bağımlılığından bahsetmekte ve siyasetlerin meşruiyetlerini sağlamada, sistemin işleminde, medya olmadan bir siyasal sistemin düşünülmemeyeceğini, kitle iletişim araçlarının gerek gündeme getirdikleri konular, gerekse haber değerleri ile güncel siyasetin tam ortasında olduklarını ifade etmektedir.

Medyanın, siyasal gündemin belirlenmesi sürecinde, çok çeşitli roller üstlenebildiği bir gerçektir. Medya, eş zamanlı olarak olaylar ve hikayeler üretirken, olayları haberleştirerek aktif bir rol içine girebilmektedir. Mevcut enformasyonu toplama ve yeni enformasyon aktarmanın ötesinde, hangi konuların politik gündemin bir parçası olacağını belirlemeye çalışmakta ve diğer politik aktörlerin yapabileceği gibi, gündemleri etkileyerek politika sürecinde, politik oyuncular haline gelebilmektedir. Böylece medya, sadece bazı konuları öne çıkararak gündemin içeriğini etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda politika sürecinin tabiatını ve eylemlerini de etkilemiş olmaktadır (Hawthorne, 1993:83-84).

Medya ve siyasal gündem arasındaki ilişkide, kitle iletişim araçlarının rolü, politika sorunlarının uzatılmış yaşam süresi açısından da önem taşımaktadır. Kitle iletişim araçları ile yasama gündemi arasında önemli bağlantılar olduğu görülmekte ve (Cook ve Skogan, 1991:205) medya, politikaların etrafını saran belirsizliği belirginleştirmede ve belirsizliğin yarattığı politika boşluğunu dolduracak alternatifleri halka açmada önemli bir görev üstlenebilmektedir. Medya, belli programları meşrulaştırabilmekte veya onları zora sokabilmektedir. Medyanın konuları ele alırken aktif ve pasif tutumlar içinde bulunması da gündemi çeşitli şekillerde etkilemektedir. Gerek kamu gündemi gerekse siyasal gündem, hangi olayların, programların ve fikirlerin haber konusu yapılacağı ve hangi perspektiften ele alınacağı noktasındaki kararlardan etkilenebilmektedir (Hawthorne, 1993:81-82).

Bu çalışma; gündem belirleme modelinin temel tezine uygun olarak, basın gündemi ve siyasal gündemin birbirleri üzerindeki etkisinin, konuların gücüne bağlı olarak şekillendiğini ve basın ve siyaset arasında var olduğu kabul edilen güçlü ilişkileri temel alarak, özellikle siyasi kriz dönemlerinde ve seçimler gibi tüm ülkeyi yakından ilgilendiren konularda, basının; siyasete odaklı (iç politika konularının ağırlıkta olduğu) bir habercilik anlayışı sergilediğini varsaymaktadır. Bu çalışma; gerek basın gündemi ve siyasal gündemde, gerekse basının gündemini belirlemek için ele alınan gazetelerde, hangi konuların ağırlıklı olarak ele alındığını ve hangi tür konu ve olaylarda gündemler arasında bir paralellik olduğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışma; belirtilen varsayımlar ve amaç doğrultusunda şu sorulara cevap bulmaya çalışmaktadır: Hangi tür konular, basının gündeminde ve siyasal gündemde ilk sırada yer almaktadır? Hangi tür konularda, basın ve siyasal gündemde öne çıkan konular arasında bir paralellik gözlenmektedir? Hangi tür konu ve olaylar, basının gündemini tespit etmek için ele alınan gazetelerde ana gündem konularını oluşturmaktadır?

Çalışmada; belirtilen amaç ve varsayımlar doğrultusunda, iletişim araştırmalarının temel ilgi alanı içerisindeki konulardan biri olan basın ve siyaset

ilişkisi, her iki gündemde ele alınan konular çerçevesinde incelenecek ve her iki gündem arasındaki ilişkinin, konuların gücüne bağlı olarak nasıl şekillendiği tespit edilmeye çalışılacaktır.

1. Gündem Belirleme Modeli

Gündem belirleme; bireylerin bir takım konuların görece önemini, kitle iletişim araçlarının o konuya verdikleri önem doğrultusunda öğrendikleri varsayımına dayanan, (Wanta, 1997:2; McQuail ve Windahl, 1993:91; Erdoğan ve Alemdar, 2002:212) medyanın güçlü ve uzun dönem etkilerine vurgu yapan, ilk dönem etki araştırmalarından farklı olarak, kitle iletişim araçlarının bilgilendirme ve haberdar etme boyutlarını göz önüne alarak, daha çok öğrenme konusuyla ilgilenen, (McCombs ve Shaw, 1984:65; İrvan, 2001:69; Rogers ve diğerleri, 1997:227) olayların gerçek yaşamdaki durumları ile medya içeriklerindeki görünüşleri arasındaki ilişkinin sorgulanmasını gündeme getirerek, kitle iletişim araçlarının, bireylerin toplumsal gerçek hakkındaki tasavvurlarını nasıl inşa ettiklerini de analiz eden (Takeshita, 1997:20; Gökçe, 2002:207) bir modeldir.

“Medya ne düşüneceğimizi söylemede başarılı olmayabilir, fakat ne hakkında düşüneceğimizi söylemede son derece başarılıdır” (Cohen, 1963:13) görüşü, gündem belirleme yaklaşımının temel düşüncesini yansıtmaktadır. Ancak son dönem gündem belirleme araştırmalarında, medyanın nasıl düşüneceğimize de etkisi olduğu yönünde vurgular bulunmaktadır (McCombs ve diğerleri, 2000:78; McCombs ve Yüksel 2001:153). Gündem belirleme araştırmalarında, ikinci aşama olarak değerlendirilen bu yaklaşım, gerek konuların seçimi gerekse o konularla ilgili çerçevelerin seçiminde güçlü gündem belirleme etkilerini ortaya koymakta ve haber çerçevelerinin, özellikle kamu gündemini nasıl etkilediği üzerinde yoğunlaşmaktadır (McCombs ve Bell, 1996:106; McCombs ve Estrada, 1997:237; McCombs ve Yüksel, 2001:153; Ghanem, 1997:5-6).

Gündem belirleme; medya, kamu ve siyasal gündem arasındaki ilişkiden oluşan bir süreç olarak değerlendirilmektedir ve gündemlerin etkileşim içerisinde olduğu belirtilmektedir. Gündem belirleme üzerine ilk sistemik çalışmalar McCombs ve Shaw (1972) tarafından yapılmış ve o tarihten itibaren gündem belirleme modelini temel alarak, medyanın, özellikle kamu gündemi üzerindeki etkisini, çeşitli açılardan ortaya koymaya çalışan bir çok çalışma yapılmıştır. Medya ve siyasal gündem üzerine yapılan çalışmalar her ne kadar kısıtlı ise de; bu bağlamda değerlendirilebilecek; siyasal seçimlerde ve siyasal adaylara yönelik imajların belirlenmesinde, medyanın etkisini ele alan çalışmalar da oldukça dikkat çekmektedir.

2. Medya Gündemi

Medya gündemi; en açık şekilde “belirli bir zaman dilimi içinde medyada yer alan olaylar ve sorunlar listesi” olarak tanımlanmaktadır (Rogers ve Dearing, 1988:565). Medyanın gündem belirleme işlevi üzerine bir çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda, medyanın bir takım konuları gündeme getirerek, hangi konuların önemli olduğu noktasında bir çerçeve çizdiği belirtilmektedir.

Medya gündemi üzerinde etkili olan unsurlar genel olarak değerlendirildiğinde; medya kuruluşunun örgütlenme yapısı ve haber üretim sürecinin en önemli unsurlar olduğu, kurum içi ve kurum dışı bir çok faktörün yanında, gerçek yaşam olaylarının ve kitle iletişim araçlarının birbirleri üzerindeki etkisinin de, medya içeriğinin şekillenmesinde önemli olduğu görülmektedir.

Shoemaker ve Reese (2002:130) medya içeriğini etkileyen unsurları; bireysel düzey, medya rutinleri düzeyi, kurumsal düzey, medya dışı düzey ve ideolojik düzey olmak üzere beş kategori altında değerlendirmektedirler. Medya gündemi üzerine yapılan araştırmalarda, medya çalışanlarından kaynaklanan etkilerin, medya içeriği üzerinde etkili olup olmadığı, tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya çalışanlarından kaynaklanan etkiler, genellikle gazetecilerin cinsiyeti, ideolojisi, (Peiser, 2000:245-246) eğitim seviyesi, (Graber, 1993:102) etnik kökenleri, tutumları, değerleri, inançları, profesyonellik anlayışları (İrvan, 2001:74) gibi unsurları içermektedir. Medya rutinleri de, medya içeriğinin şekillenmesinde ayrı bir önem taşımaktadır. Özellikle haber değeri ve eşikbekçiliği kriterlerinin, haberlerin seçiminde ne derece etkili olduğu herkes tarafından kabul edilmekte ve medyanın gündem belirleme işlevi, eşikbekçiliği anlayışının bir uzantısı olarak görülmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2002:214).

Kurumsal amaçlardan kaynaklanan etkiler ise daha çok; medya kuruluşlarının taşımış oldukları ekonomik özellikler üzerine odaklanmaktadır. Bir kurum olarak medyanın örgütlenme şekli, belirlemiş olduğu politikalar, ekonomik nedenlerden kaynaklanan ilişkiler ve daha bir çok unsur da, medya içeriğinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Kurum dışı düzeyde ise; özellikle, gazeteci ve haber kaynağı ilişkileri ön plana çıkmaktadır. Baskı ve çıkar gruplarının, belli bir konu üzerine eğilmeleri ya da lobcilik faaliyetinde bulunmaları (Yüksel, 2001:72) bu kapsamda değerlendirilebilir. Ayrıca hükümet yetkilileri ile gazeteciler arasındaki ilişkiler de, kurum dışı etkiler kapsamında incelenebilecek bir konudur (İrvan, 2001:81). Halkla ilişkiler ve haber üretimi arasındaki ilişki de; dikkat çeken unsurlardan biridir ve medya içeriğini etkileyen kurum dışı unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Haber içeriği üzerinde halkla ilişkiler faaliyetlerinin ne derece etkili olduğuna yönelik bir çok çalışma bulunmaktadır (Cameron ve diğerleri, 1997; Turk, 1991; McNair, 2002; Schiller, 1993).

Medya içeriği üzerinde ideolojinin etkisi ise; iletişim araştırmalarının üzerinde en fazla durduğu konulardan biridir. Shoemaker ve Reese (2002:129) medya içeriği üzerinde, ideolojik düzeyin diğer tüm düzeyleri içine aldığını ve ideolojinin toplumdaki en yüksek iktidar odakları yararına çalıştığını belirtmektedirler. Kitle iletişim araçları üzerinde ideolojinin rolü, Marksist analizlerde, medyaya ilişkin yapısalcı ve kültürel çalışmalarda farklı açılardan ele alınmaktadır. Curran ve arkadaşları (1991:245-246) geliştirilen kuramsal yaklaşımlarda, ideolojinin kavramsallaştırılmasında farklılıklar göze çarparsa da, medyanın gücünün ideolojik olduğu noktasında bir uzlaşma sağlandığının altını çizmektedirler.

Medya içeriği üzerinde etkili olan bir diğer unsur da; gerçek yaşam olaylarıdır. Ancak gündem belirleme araştırmalarında, gerçek yaşam olaylarının

medya içeriğiyle birebir örtüşüp örtüşmediği noktasında tartışmalar bulunmaktadır. Kimi çalışmalarda; gerçek yaşam olaylarının, medyanın haber seçim sürecinde nispeten önemi olduğu ya da önemsiz olduğu vurgulanırken (Dearing ve Rogers, 1996:91; Severin ve Tankard, 1994:392; Funkhouser, 1973), kimi çalışmalarda ise; güçlü etkiler olduğuna yönelik değerlendirmelerde bulunmaktadır (Behr ve Iyengar, 1985; Milburn, 1998:251).

Gündem belirleme araştırmalarında, medya içeriği üzerinde etkili olan unsurlardan birinin de; kitle iletişim araçları arasındaki etkileşim olduğu belirtilmektedir. Araştırmalarda, özellikle New York Times inceleme kapsamına alınmakta ve New York Times’da, bir konu ele alındığı zaman, diğer haber kuruluşlarının da onun takipçisi olduğu ve burada yer alan konuların, diğer medya kuruluşları için ertesi günün haber öncelikleri ve haber başlıklarını etkilediği dile getirilmektedir (Dearing ve Rogers, 1996:32-33).

3. Siyasal Gündem

Siyasal gündem; en açık ifadeyle, bir topluluğun sorun önceliklerinin bir özeti olarak değerlendirilmektedir (Erbring ve diğerleri, 1980:17). Gerçek yaşamdaki gelişmeler sonucunda, sorun olarak ortaya çıkan ve hemen çözülmesi gereken bir takım işler, kamunun politikacılardan beklentileri, medyanın politikacıların faaliyetlerini yakından takip etme isteği ve zaman zaman onları etkilemeye çalışması, politikacıların içinde buldukları çevre ve sorunları çözme doğrultusunda sahip oldukları düşünceler, siyasal gündem üzerinde etkisi olan önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Atabek ve Dağtaş, 1998:365-366).

Siyasal gündem alanında, Bernard Cohen, Roger Cobb, Charles Elder, John Kingdon gibi isimlerin yapmış oldukları çalışmalar dikkat çekmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalarda, bir konunun siyasal gündemde ele alınmasında, hangi unsurların etkisi olduğu tespit edilmeye çalışılmaktadır. Ancak siyasal gündemi analiz etmek, oldukça zorlu bir süreci de beraberinde getirmektedir. Siyasal sürecin karmaşık yapısı, bu duruma en büyük etkendir. Bir çok sorun arasında, neden bazılarının öncelik taşıdığı, bir konunun gündemin üst sıralarına yükselmesinde hangi unsurların rol oynadığının tespit edilmesindeki zorluk da, bir başka önemli unsur olarak belirtilebilir. Cook (1991) bir konunun gündeme yerleşmesinde, Cook ve Skogan (1991) bir konunun gündemden düşmesinde, Hilgartner ve Bosk (1988) konuların medya, kamu ve siyasal gündemde üst sıralara çıkıp, daha sonra gündemden düşmelerinde etkili olan unsurları tespit etmeye çalışmışlardır.

Çalışmalar değerlendirildiğinde, siyasal gündem üzerinde etkisi olan en önemli unsurlardan birinin konuların taşımış oldukları bir takım özellikler olduğu görülmektedir. Bir konunun siyasal bir konu haline gelebilmesinde ve dikkat çekmesinde; bazı değerlerin öncelikli ve önemli olması, kriz ve kriz semptomları, iletişim kaynağının statüsü, siyasal başarı semptomları, olayın yeniliği, olayın önemi, olayın sürpriz şekilde gelişmesi ve beklenmeyen olayların ve gelişmelerin varlığı, önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökçe, 1996:217-219). Cook ve arkadaşları (1983:17) siyasal konuların dikkat

çekiciliğinde; çıkar grupları, bilimsel veriler, kitle iletişim araçları, ekonomik kriz gibi pek çok unsurun da rolü olduğunu belirtmektedirler.

Siyasal gündem üzerinde etkisi olan unsurlardan biri de medyadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, medya ve siyaset arasında güçlü ilişkiler bulunmaktadır. Medya bir konuyu sürekli gündeme getirerek siyasal gündemi etkileyebilmektedir. Siyasetçiler, medyanın kamu üzerindeki etkilerini gözardı edemeyecekleri ve yapmış oldukları çalışmaların medyada yer almasını isteyeceklerinden dolayı, medya ile sıkı ilişkiler içerisine girmektedirler.

Siyasal gündem üzerinde kamuoyunun da etkisi bulunmaktadır. Kamuoyunun siyasal karar alma çemberi içerisinde yer alması (Sartori, 1971:51) ve siyasal yaşamda siyasal bir güç gibi kendini duyurması, siyasal kararlar üzerinde etkili olmasına neden olmaktadır (Kışlalı, 1991:139). Her ne kadar kamuoyu tek başına siyasal gündem üzerinde bir etkiye sahip değilse de, siyasilerin kamuoyunu gözardı edemeyecekleri bir gerçektir.

Siyasi partiler de, siyasal süreçte önemli bir yere sahiptir. Siyasal partilerin gerek siyasal toplumsallaşmada oynadıkları roller, gerek iktidar ve muhalefette olma durumuna göre, hükümet etme ve iktidarı denetleme fonksiyonları (Kapani, 1989:166-168) siyasal gündem üzerinde pek çok açıdan etkide bulunmalarına imkan vermektedir. Asp (1983) İsveç seçimlerini parti-medya ve kamu gündemlerini dikkate alarak incelediği çalışmasında, siyasal partilerin gündem belirleme rolüne dikkat çekmiştir.

Baskı grupları da siyasal gündem üzerinde çeşitli şekillerde etkide bulunmaya çalışmaktadır. Baskı grupları, siyasal kararların kendi istek ve amaçları doğrultusunda alınması için, özellikle parlamento ve hükümeti etkilemeye çalışmaktadır (Kapani, 1989:204-205). Baskı grupları, siyasal gündem üzerindeki güçlerini, kamuoyundan almakta ve kamuoyunu hedef alırken, kitle iletişim araçlarının gücünden de özellikle yararlanmaktadırlar (Kapani, 1989:207-208; Kışlalı, 1990:226-227).

Siyasal gündem üzerinde etkili olan bir diğer unsur da siyasi liderlerdir. Siyasal süreçte liderlerin önemli rollere sahip olduğu bir gerçektir. Yıldız (2002:81) artık siyasetin temel aktörünün liderler olduğunu belirtmekte ve siyaset sürecinde liderlerin belirleyiciliğinin, gerek Türkiye, gerek pek çok ülke açısından geçerli olduğunu altını çizmektedir. Siyasal gündem araştırmalarında da, siyasi liderlerin herhangi bir sorunu konuşarak, bu sorunların ulusal gündeme yerleşmesini sağlayıp sağlayamadıkları önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, özellikle ABD başkanının gücü tartışılmakta ve ABD başkanlarının geleneksel olarak yaptıkları “Birlik Konuşmaları”nın siyaset ve medya gündemi üzerindeki etkileri temel araştırma konularından birini oluşturmaktadır.

4. Basın Gündemi ve Siyasal Gündemin Karşılaştırılmasına Yönelik İçerik Çözümlemesi Bulguları

4.1. Metodoloji

Basın ve siyasal gündemi etkileyen unsurlar ve bu iki gündem arasındaki ilişki çalışma içerisinde kısaca ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın görgül kısmını oluşturan bu bölümde; hem basının gündeminde, hem de siyasal gündemde öne çıkan konular incelenecek, her iki gündemde de hangi tür konu ve olaylarda gündemlerin uyduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

Çalışmada; basının gündemini ortaya koymak için; Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazeteleri incelenmiştir. Belirtilen gazeteler, ülke genelinde yayın yapan, günlük, ulusal gazetelerdir. Bu gazetelerin seçiminde; siyasi tandansları, tiraj durumları ve bağlı oldukları medya grupları göz önüne alınmıştır. Çalışma; basının gündemini belirleyebilmek için, gazetelerin vitrin sayfası kabul edilen ve en önemli konularını taşıdıkları varsayılan, birinci sayfaları ve birinci sayfalarındaki haberler ile sınırlandırılmıştır. Siyasal gündemi belirlemek ve siyasal gündemde öne çıkan konuları tespit etmek için ise; TBMM Tutanak Dergisi incelenmiştir. Siyasal gündem; TBMM Genel Kurulu'nda yapılan görüşmelerle sınırlandırılmıştır. Bunun sebebi; Türkiye'nin en önemli sorunlarının görüşüldüğü ve çözüm üretildiği en yetkili merciinin TBMM olmasıdır. Yüksel (2000:28) siyasal gündemin asıl göstergesinin; yasama ve yürütme güçlerinin bir çatı altında bulunduğu ve siyasilerin ne hakkında konuştuklarının resmi kayıtlarının tutulduğu TBMM Genel Kurulu olduğunun altını çizmektedir. Meclisin gündemindeki konular değerlendirilirken, gündeme alınacak konuların daha önceden belli olması ve mecliste konuların o düzen doğrultusunda ele alınması noktasından hareketle, bir konunun görüşülmesi sırasında, konuşmacıların konuları başka konulara kaydırıldığı durumlarda, ana gündem maddesi doğrultusunda bir değerlendirilmeye gidilmiştir. Ayrıca, gündemde olduğu halde, ilgili hükümet ve komisyon yetkililerinin Genel Kurul'da bulunmadığı ve karar yeter sayısının sağlanamadığı durumlarda ele alınmayan konular, inceleme kapsamında yer almamıştır.

Siyasal gündemde öne çıkan konuları tespit etmek için, gündem dışı konuşmalar, meclisin denetim araçlarından; “genel görüşme, meclis araştırması, meclis soruşturması, gensoru, güvenoyu” ve kanun görüşmeleri dikkate alınmıştır. Çalışmada; soru önergeleri kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmanın amacı; meclisin ana gündemini ortaya çıkarmaktır. Bu anlamda bir sınırlamaya gitmek kaçınılmaz olmaktadır.

Soru önergeleri; milletvekillerinin, herhangi bir konuda başbakan veya bakanlardan bilgi istemesi ile ilgilidir. Milletvekillerinin sık sık başvurdukları bu yöntem, önemli bir denetim mekanizması olmakla birlikte, özellikle yazılı sorularda; yerel sorunlar da ele alınmakta ve milletvekilleri seçim bölgelerindeki sorunları da gündeme getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca; milletvekilleri; belirli bir bakanlığı veya genel müdürlüğü ilgilendiren konularda, o kuruluşu soru yağmuruna tutarak, yöneticileri köşeye sıkıştırmak için, tek bir soru önergesi olabilecek nitelikteki konuları, pek çok soru önergesi şeklinde sunabilmektedir (İba, 1997:67). Süresi içinde cevaplanmayan yazılı sorular olduğu gibi,

gündemde olduğu halde cevaplanmayarak yazılı soruya çevrilen, sözlü sorularla da karşı karşıya kalılabilmektedir. Sözlü sorulara her zaman vakit ayrılamaması, sözlü soruların da zamanında ele alınamamasına ve belirtilen konuların güncelliğini yitirmesine neden olmaktadır. Tüm bu unsurlar, bu soruların meclisin ana gündemini oluşturduğunu söylemeye pek olanak vermemektedir. Bu çalışmada; bir veya birkaç konu ele alınıp, bu konuların mecliste ne sıklıkta gündeme geldiği incelenmediği için, soru önermelerini kapsam dışı bırakmanın, çalışma açısından daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Çalışma; gündem belirleme modelinin temel tezine uygun olarak, ne söylendiği ile değil, ne hakkında söylendiği üzerinde durmuş ve gündemde öne çıkan konular ve bu konulara ne kadar değinildiğine dair sayısal veriler, çalışma içerisinde yer almıştır. Çalışma; bu anlamda her iki gündemdeki konular ve konuların önemlilik dereceleri ile sınırlandırılmıştır.

Çalışma; gündem belirleme araştırma geleneğine uygun olarak, “gündemler arası karşılaştırma” ya da diğer ismiyle “karşılaştırmalı hiyerarşi çalışması” yaklaşımıyla değerlendirilmiştir. Hiyerarşi yaklaşımı; zamanın herhangi bir kesitinde ele alınan gündemler arasında en fazla önem verilen konuların öncelik sırasını ifade etmektedir. Bu çalışmada da; basın gündeminde öne çıkan konular, gazetelerin birinci sayfalarının incelenerek değerlendirilmesi sonucunda ortaya konulmuş, aynı şekilde siyasal gündemde öne çıkan konular, TBMM Tutanak Dergisi'nin taranarak, en fazla konuşulan konuların bir sıralamasının oluşturulması ile elde edilmiştir.

Çalışma; Ekim 1998-Ağustos 1999 tarihleri arasındaki 11 aylık dönemi kapsamaktadır. Belirtilen tarihler; 20. dönem 4. yasama yılı ile 21. dönem 1. yasama yılı arasında TBMM'nin açılış ve kapanış dönemindeki süreyi içermektedir. Aynı şekilde basının gündemi de, belirtilen tarihler arasındaki dönemle sınırlı tutulmuştur.

20. dönem 4. yasama yılında meclis, 64 birleşim, 21. dönem 1. yasama yılında, 59 birleşim gerçekleştirmiştir. Yaklaşık bir yıl içerisinde 123 gün toplanan meclisin, toplantı yeter sayısı bulunmadığı için gerçekleştiremediği oturumlar da olmuştur. Meclis; 16 Şubat 1999'da tatile girmiş, 13 Mart 1999'da açılmış, Nisan ayında, Genel ve Yerel Seçimler nedeniyle tekrar tatile girmiş ve 2 Mayıs 1999'da tekrar açılmıştır.

Çalışmada; belirtilen tarihler arasında inceleme yapılmasının sebebi; bu dönemin bir takım özellikler göstermesidir. Bu dönem; gerek siyasi, gerekse yaşanan bir takım toplumsal olaylar nedeniyle, ayrı bir özelliğe sahiptir. Herşeyden önce incelenen dönemde, üç hükümet görev almıştır. Bir seçim dönemi yaşanmıştır. Basın ve siyaset arasındaki ilişkileri daha iyi görebileceğimiz bu dönemde, siyasi krizler döneme damgasını vurmuştur. Medya ve siyaset arasındaki ilişkiler, mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri, oldukça dikkat çekmiştir. Özellikle 1998'in Eylül ayından itibaren, siyasilerin çetelerle ilişkileri ve bir takım yolsuzluklar gündeme gelmiştir ve 55. Hükümetin düşürülmesine kadar geçen sürede, bu konular gündemden hiç düşmemiştir. İş adamı Korkmaz Yiğit'in, Türkbank ihalesinde çetelerle olan ilişkisini ortaya koyan ses bantlarının yayınlanması, gerek siyasi arenada gerek basında şok etkisi yaratmış ve

Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi

Türkbank'ın satışında, Alaattin Çakıcı'nın işin içinde olduğunun, Başbakan Mesut Yılmaz tarafından da bilindiğinin ileri sürülmesi, muhalefetin verdiği gensoru önergesinin kabul edilmesi, hükümetin düşürülmesiyle sonuçlanmıştır.

Tüm bu gelişmeler ve özellikle Korkmaz Yiğit olayı da, basın, siyaset ve sermaye ilişkilerinin net bir şekilde görülmesi açısından önem taşımıştır. Yine bu dönemde, 28 Şubat sürecinin etkileri kendini hissettirirken, Susurluk olayıyla birlikte su yüzüne çıkan mafya-siyaset ilişkileri ve Susurluk ve çetelerle ilgili olan davalar da devam etmiştir. 55. Hükümetin düşürülmesinden sonra başlayan yeni hükümet arayışı da, ayrı bir krize neden olmuştur. 11 Ocak 1999'da, 56. Hükümet göreve başlamıştır. Bu arada seçimlerin ertelenmesi için, bazı milletvekillerinin başlatmış olduğu küskünler hareketi dikkat çekmiştir. Meclis; seçim çalışmalarına ilgili olarak, 16 Şubat 1999'da tatile girmiştir. Ancak listelerde yer alamayan milletvekilleri, toplamış oldukları 116 imzayla, 13 Mart 1999'da meclisin toplanmasını sağlamışlardır. Küskün milletvekilleri, Başbakan Ecevit hakkında bir gensoru vermişler ancak bu gensoru reddedilmiştir.

18 Nisan 1999 seçimlerinden DSP birinci, MHP ikinci parti olarak çıkmıştır. Bu arada gerek seçimlere, gerekse 57. Hükümetin kurulmasına yönelik değinmeler gündemde öne çıkan konular olmuştur. Özellikle FP milletvekili Merve Kavakçı'nın türbanı ile Genel Kurul'a gelmesi, gerek basının, gerekse meclisin gündeminde uzun süre tartışılan bir konu olarak karşımıza çıkmıştır. 3 Mayıs 1999'da; Cumhurbaşkanı'nın, Ecevit'i hükümeti kurmakla görevlendirmesi, hareketli günlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. 28 Mayıs 1999'da ise DSP-MHP-ANAP'tan oluşan 57. Hükümet göreve başlamıştır. Tüm bu gelişmeler yaşanırken, terör ve PKK konusu ve Abdullah Öcalan'ın yakalanması, Türkiye'ye iadesi, bu mesele ile ilgili diğer ülkelerle yaşanan krizler, Öcalan'ın yargılanması da, basının ana gündem maddeleri içerisinde yer almıştır. İncelenen dönemde, Kosova krizi; önemli bir dış politika konusu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu arada 17 Ağustos depremi, Türkiye'yi sarsan ve basın ve siyasal gündemde uzun süre ele alınan olaylardan biri olmuştur.

Bu çalışmada; basın ve siyasal gündeminde ele alınan konuları tespit etmek için, içerik çözümlemesi yöntemine başvurulmuştur. Berelson (1984:18) içerik çözümlemesini; "iletişimin içeriğinin objektif, sistematik ve sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği" olarak tanımlamaktadır. Holsti (1981:227) içerik analizini; "bir metinde özelleştirilmiş karakteristiklerin objektif ve sistematik olarak kimlikleştirilmesinden çıkarımlarda bulunma" olarak değerlendirmektedir. İçerik çözümlemesinin amacı; "iletilerin açık, aşıkâr içeriğinin nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir bir açıklamasını yapabilmektir" (Fiske, 1996:176). İçerik çözümlemesi, sosyal bilimlerin pek çok alanında kullanılmakla beraber, günümüzde özellikle, kitle iletişim araçlarının içeriklerini tespit etmek için kullanılmaktadır (Perry, 1996:69) ve içerik çözümlemesi, gündem belirleme araştırmalarında en sık kullanılan yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada; nicel içerik çözümlemesi yapılmış ve içerik çözümlemesinde en fazla başvurulan tekniklerden biri olan, konu analizi tekniği dikkate

alınmıştır. Nicel içerik çözümlemesi; mesajların içeriğindeki açık, görünür özelliklerin ortaya çıkma sıklığının belirlenmesi üzerine odaklanmaktadır (George, 2003:11). İletişim alanında yapılan çalışmalarda, konu analizi tekniği, özellikle yazılı ve görsel basın materyallerini temel almakta ve konu ve olayların yoğunlukları, bu şekilde ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Gökçe (2001:52) bu tekniğin yerel basın alanında ve özellikle de siyasi içerikli haberlerin, seçim kampanyaları ile ilgili haberlerin vb. analizi için kullanıldığını, televizyonun ortaya çıkmasıyla birlikte, daha çok televizyon haber içeriklerine doğru bir yönelim gözlemlendiğini ve konu analizinin en çok tercih edilen araştırma tekniği olduğunu ifade etmektedir. İçerik çözümlemesinde; en önemli unsurlardan biri, ele alınan konuların kategorileştirilmesidir. Yapılan kategorileştirme işleminde, gerek genel kategorilerin gerekse alt kategorilerin oluşturulmasında hangi konunun, hangi kategori altında değerlendirileceği önem taşımaktadır (Bilgin, 1988:11).

Bu çalışmada iki kodlama formu oluşturulmuştur. Siyasal gündemdeki konuların genel ve alt kategorileri oluşturulduktan sonra, ele alınan gazetelerdeki konular değerlendirilerek bir kodlama formu daha hazırlanmıştır. Çalışmanın amaçlarından biri de, ele alınan gazeteler arasında gündemlerin uyuşup uyuşmadığını tespit etmek olduğu için, öncelikle gazeteler arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Daha sonra hem basın gündeminde, hem de siyasal gündemde ele alınan konuların genel bir değerlendirmesi yapılarak, her iki gündemdeki ortak kategoriler kendi içerisinde karşılaştırılmıştır. Hangi konuların alt kategorilerinin oluşturulacağına ise; her iki gündemde ortak olma ve her iki gündemde öne çıkma kriterleri dikkate alınmıştır.

Çalışmada; dış politika ile uluslararası olaylar (dış haberler) ayrı kategoriler altında değerlendirilmiştir. Dış politika kategorisinde; Türkiye'yi her açıdan ilgilendiren ve dış politikasını etkileyen konular incelenmiştir. Uluslararası olaylar kategorisinde ise; Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmeyen uluslararası gelişmeler ele alınmıştır. İrvan (1997:8-9) Türk basınındaki dış politika haberlerini, gündem belirleme yaklaşımı açısından ele aldığı çalışmasında, dış politika ve dış haberlerin ayrılması gerekliliğini vurgulamakta ve bu durumun, içerik çözümlemesinde güvenilirliği beraberinde getireceğini belirtmektedir. Gazetelerin birinci sayfasında yer alan uluslararası olayların, ne kadarının siyasi içerikli olduğunu belirlemek için, bu kategori; siyasi ve diğer şeklinde sınıflandırılmıştır. Diğer kategorisinde, siyasi içerik taşımayan dış haberler irdelenmiştir. Çalışmada; eğitim konusunun, alt kategorileri değerlendirilirken, Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde, kılık kıyafet konusuna yönelik değinmelerin yoğunlukla, irtica ve laiklik söylemleriyle ele alındığı ve bu konunun siyasi yönünün ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Bu tarz haberler, iç politika konuları içerisinde, irtica ve laiklik kapsamında değerlendirilmiştir. Aynı şekilde; Zaman gazetesinde de kılık kıyafet konusundaki haberler, kılık kıyafet konusunda herhangi bir düzenlemeden, siyasilerin bu konudaki bir takım çalışmalarından bahsetmediği taktirde; irtica ve laiklik kapsamında değerlendirilmiştir. Meclisin gündeminde de; gerek iktidarın gerek muhalefetin kılık-kıyafet konusundaki söylemleri, aynı çerçevede değerlendirilmiştir. Basına

damgasını vuran; Merve Kavakçı olayı, Fethullah Gülen olayı da; irtica ve laiklik kapsamında değerlendirilmiştir. Savunma ve ulusal güvenlik kapsamında ele alınan, terör ve PKK konusu ile ilgili haberler ve mecliste yapılan konuşmalar değerlendirilirken, Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından, yargılanmasına kadar geçen süredeki tüm gelişmeler, bu konuyla ilgili olarak diğer ülkelerle yaşanan krizler ve diğer terör olayları bu başlık altında incelenmiştir. Çalışmada; sosyal konular başlığı ile değerlendirdiğimiz kategori; özellikle hükümetin sosyal politikalarını baz alan konuları içermektedir. Bu kategori içerisinde yer alan konulardan biri; kadın ve ailedir. Kadın ve aile kapsamında; kadınlara yönelik şiddet, parçalanmış aileler, sokak çocuklarının sorunları, gençlerin uyuşturucu kullanımı, bu tarz sorunların aileler üzerindeki etkisi gibi konular ele alınmıştır. Din kategorisinde; kandiller, dini bayramlar vb. konular değerlendirilmiştir. Sosyal güvenlik ve çalışma hayatı kapsamında; sendika ve işçi eylemleri, çalışanların ve emeklilerin haklarına yönelik bir takım söylemler, çalışanlara yapılan zamlar gibi haberler ele alınmıştır. İncelenen dönemde, gündeme damgasını vuran olaylardan biri olan Marmara depremi, sosyal konular kategorisi içerisinde yer alan doğal afetler ve tedbirler başlığı altında incelenmiştir. Elbette; sağlık ya da eğitim gibi konuların da sosyal konular olduğu ve bu kapsamda değerlendirilebileceği düşünülebilir ancak, bu konular haber içerisinde özellikle kategorize edilmekte ve gazete içerisinde bu konulara yönelik özel sayfalar düzenlenmekte, bu alanlarda uzmanlaşmaya gidilmektedir. Haberlerin inşasında; bu tarz bir yola gidilmesi, kaçınılmaz olarak, haberleri kategorize ederken, basında sunuluş şeklini, dikkate almamızı gerektirmiştir.

Dursun (2003:75-76) belirtmiş olduğumuz konuya dikkat çekmekte ve haberlerin ekonomi, politika, kültür, magazin gibi birbirinden ayrılmasıyla, her sorunun, kendi içinde bulunduğu kategorinin gerektirdiği biçimde ele alındığını, o sorunla ilgili çözümlerin, ancak o kategorilerin sunmuş olduğu alternatifler içerisinde düşünüldüğünü, haberdeki bu anlatı stratejisinin, haberlerde yer alan konuların, birbirleriyle ilişkilerini daha iyi kavramak için, zaman içinde yapılaşmasıyla geliştiğini belirtmektedir. Dursun; haberlerde bu tarz bir sınıflandırma yoluna gidilmesinin, haberin nesnellik ve gerçeği temsil etmekte olduğu mitini güçlendirdiğini, ancak; kamusal bilginin anlamlı bir bütünlük içinde kavranmasını zorlaştırdığını belirtmektedir.

Çalışmada genel kategoriler ve bu kategoriler içerisinde yer alan konular belirlendikten sonra, hem basın hem de siyasal gündemdeki konuları analiz etmek için hazırlanan kodlama formuna veriler geçilmiş, daha sonra bu veriler, SPSS'e girilerek, verilerle ilgili frekans tabloları ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. Böylece verilerin tanımlanması kolaylaşmış ve gözenekler için yüzde değerleri incelenerek, değişkenler arasında ilişki olup olmadığı konusunda bir fikir edinilebilmiştir. Çalışmada betimleyici analiz kullanılmıştır. Betimleyici analiz; çeşitli verileri değerlendirmede ve çeşitli verilerin tanımlanmasında, özetlenmesinde ve anlaşılır bir hale getirilmesinde ilk adımdır (Erdoğan, 2003:267). Çalışmada, veriler isimsel ölçmeyle elde edildiklerinden dolayı, betimleyici analiz dikkate alınmıştır. Erdoğan (2003:267) verilerin isimsel ölçmeyle elde edildikleri durumlarda, betimleyici istatistik dışında bir istatistik

kullanılmayacağını altını çizmektedir.

4.2. Bulgular

Çalışmada her iki gündemde ele alınan konuların hem genel, hem de aylara göre bir değerlendirmesi yapılmış ve genel kategoriler dışında alt kategoriler de kendi içerisinde karşılaştırılmıştır. Çalışmaya konu olan dönem içerisinde, ele alınan gazetelerdeki toplam haber sayısı; 7702'dir. 7702 haberin 2410'u; Hürriyet gazetesinde, 2446'sı; Zaman gazetesinde, 2846'sı ise; Cumhuriyet gazetesindedir.

Tablo 1. Gazetelerdeki Haber Sayısı

	frekans	yüzde	geçerli yüzde	toplamlı yüzde
Hürriyet	2410	31.3	31.3	31.3
Zaman	2446	31.8	31.8	63.0
Cumhuriyet	2846	37.0	37.0	100.0
toplam	7702	100.0	100.0	

Gazetelerin; birinci sayfalarına taşıdıkları haberler, ilk beş konu açısından değerlendirildiğinde; Hürriyet gazetesinde; 2410 haberin % 26.9'unun; iç politika, % 19.2'sinin; savunma ve ulusal güvenlik, % 8'inin; polis-adliye, % 7.8'inin; dış politika, % 6.8'inin; ekonomi konularına ayrıldığı görülmektedir. Zaman gazetesinde; 2446 haberin % 30'u; iç politika, % 16.6'sı; savunma ve ulusal güvenlik, % 10'u; ekonomi, % 9.5'i; dış politika, % 9'u; sosyal konular şeklinde karşımıza çıkmıştır. Cumhuriyet gazetesinde ise; 2846 haberden, % 27.7'si; iç politika, % 15.8'i; savunma ve ulusal güvenlik, % 12.8'i; dış politika, % 9.9'u; ekonomi, % 8.8'i sosyal konuları içermiştir.

Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi

Tablo 2. Gazetelerdeki Genel Kategoriler ve Yoğunlukları

	Gazete Adı			toplam
	Hürriyet	Zaman	Cumhuriyet	
Ekonomi	165	244	282	691
	23.9%	35.3%	40.8%	100.0%
İç Politika	648	733	788	2169
	29.9%	33.8%	36.3%	100.0%
Dış Politika	26.9%	30.0%	27.7%	28.2%
	188	233	365	786
Uluslararası Olaylar	23.9%	29.6%	46.4%	100.0%
	7.8%	9.5%	12.8%	10.2%
Eğitim	157	81	198	436
	36.0%	18.6%	45.4%	100.0%
Sosyal Konular	6.5%	3.3%	7.0%	5.7%
	24	187	66	277
Savunma ve Ulusal Güvenlik	8.7%	67.5%	23.8%	100.0%
	1.0%	7.6%	2.3%	3.6%
Adalet ve Hukuk	140	220	251	611
	22.9%	36.0%	41.1%	100.0%
Polis Adliye	5.8%	9.0%	8.8%	7.9%
	463	407	450	1320
Sağlık	35.1%	30.8%	34.1%	100.0%
	19.2%	16.6%	15.8%	17.1%
Çevre	28	61	53	142
	19.7%	43.0%	37.3%	100.0%
Kültür Sanat	1.2%	2.5%	1.9%	1.8%
	194	96	122	412
Bilim Teknik	47.1%	23.3%	29.6%	100.0%
	8.0%	3.9%	4.3%	5.3%
Medya	54	20	14	88
	61.4%	22.7%	15.9%	100.0%
Spor	2.2%	.8%	.5%	1.1%
	4	6	28	38
Magazin	10.5%	15.8%	73.7%	100.0%
	2%	.2%	1.0%	.5%
Diğer	41	22	75	138
	29.7%	15.9%	54.3%	100.0%
toplam	1.7%	.9%	2.6%	1.8%
	24	2	6	32
Ekonomi	75.0%	6.3%	18.8%	100.0%
	1.0%	.1%	2%	.4%
İç Politika	46	32	47	125
	36.8%	25.6%	37.6%	100.0%
Dış Politika	1.9%	1.3%	1.7%	1.6%
	47	26	32	105
Uluslararası Olaylar	44.8%	24.8%	30.5%	100.0%
	2.0%	1.1%	1.1%	1.4%
Eğitim	101	1	3	105
	96.2%	1.0%	2.9%	100.0%
Sosyal Konular	4.2%	.0%	.1%	1.4%
	86	75	66	227
Savunma ve Ulusal Güvenlik	37.9%	33.0%	29.1%	100.0%
	3.6%	3.1%	2.3%	2.9%
Adalet ve Hukuk	2410	2446	2846	7702
	31.3%	31.8%	37.0%	100.0%
Polis Adliye	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

İncelenen dönemde, mecliste yapılan görüşmelerde, ele alınan konuların genel kategorileri değerlendirildiğinde, % 29.3 oranıyla ekonomi konusunun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada iç politika konusu yer almıştır ve genel dağılım içerisinde % 21.5'lik bir orana sahiptir. Mecliste sosyal konular; % 18.9'luk bir oranda üçüncü sırada yer almıştır. Savunma ve ulusal güvenlik; % 6.5 oranıyla dördüncü sırada yer alırken, onu % 5.9'la eğitim, % 5.7 ile dış politika takip etmiştir.

Tablo 3. Siyasal Gündemdeki Genel Kategoriler ve Yoğunlukları

	frekans	yüzde	geçerli yüzde	toplamı yüzde
Ekonomi	180	29.3	29.3	29.3
İç Politika	132	21.5	21.5	50.8
Dış Politika	35	5.7	5.7	56.5
Eğitim	36	5.9	5.9	62.4
Sosyal Konular	116	18.9	18.9	81.3
Savunma ve Ulusal Güvenlik	40	6.5	6.5	87.8
Adalet ve Hukuk	22	3.6	3.6	91.4
Sağlık	16	2.6	2.6	94.0
Çevre	9	1.5	1.5	95.4
Kültür Sanat	19	3.1	3.1	98.5
Medya	8	1.3	1.3	99.8
Spor	1	.2	.2	100.0
toplam	614	100.0	100.0	

Her iki gündemde; genel kategoriler değerlendirildiğinde; gündemde öne çıkan kategoriler arasında bir benzerlik olmakla birlikte, sıralamada farklılıklar olduğu görülmektedir. Gazeteler arasında ise; gündemdeki en önemli iki kategori aynıdır ve her üç gazetede, genel toplam içinde büyük bir orana sahiptir. Her iki gündemde ortak olan kategorileri, alt kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, iç politikaya yönelik değinmelerde; meclisin gündeminde ilk sırada; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri/siyasilerin yolsuzlukları konuşulurken, Hürriyet ve Zaman gazetelerinde; bu konu ikinci sırada, Cumhuriyet'te üçüncü sırada yer almıştır. Dış politika kapsamında öne çıkan konular değerlendirildiğinde, meclisin gündeminde Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkiler, basında ise; Kosova krizi ilk sırada yer almıştır. Kosova krizi; meclisin gündeminde Avrupa Birliği ile aynı oranda ikinci sıradadır. Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkiler; basının gündeminde daha alt sıralarda yer almıştır. Eğitim kategorisinde; hem basının hem de meclisin gündeminde, eğitim sistemi, eğitimde kalite ve yatırım sorunları en fazla ele alınan konu olmuştur. Sosyal konular kategorisinde; meclisin gündeminde, doğal afetler ve alınması gereken tedbirler ilk sıradadır. Bu konu; Hürriyet gazetesinde de ilk sırada, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde ise; ikinci sıradadır. Savunma ve ulusal güvenlik kategorisinde yer alan konular içerisinde; terör ve PKK konusu basında ve siyasal gündemde en fazla ele alınan konu olmuştur. Adalet ve hukuk kategorisinde yer alan konular içerisinde; meclisin gündeminde ilk sırada; insan haklarına yönelik değinmeler yer almıştır. Bu konu; Hürriyet'te ilk sırada, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde; ikinci sırada yer almıştır. Medya ve ekonomi kategorilerinde değerlendirilen konularda ise, basın ve siyasal gündem arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Medya başlıklı genel kategoride yer alan konular arasında, medya sektörüne yönelik değinmeler; basının gündeminde ilk sırada iken, meclisin gündeminde ulusal ve yerel basının sorunları; ilk sırada yer almıştır. Ekonomi kategorisinde yer alan konular değerlendirildiğinde; meclisin gündeminde tarım ve hayvancılık konusu ilk sırada iken; Hürriyet'te; iş dünyasına yönelik değinmeler; Zaman'da, işsizlik-hayat pahalılığı-enflasyon; Cumhuriyet'te ise; yabancı sermaye yatırımları en

Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi

fazla haber yapılan konular olmuştur. Tarım ve hayvancılık konusu; her üç gazetede de alt sıralarda yer almıştır.

Gerek genel kategoriler, gerekse alt kategorilere ilişkin tüm verileri burada sunmak mümkün olmadığı için, çalışmanın varsayımlarından biri olan, basının gündeminin siyasi kriz dönemlerinde ve seçimler gibi tüm ülkeyi yakından ilgilendiren konularda, iç politikaya yönelik haberlere odaklandığını ve bu tür konularda, basının gündeminde öne çıkan konular arasında bir benzerlik olduğunu ortaya koymak için, iç politika konularının aylara göre dağılımını vermek yeterli görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi sonuç bölümünde verilecektir.

İç politika konularının aylara göre dağılımı incelendiğinde Ekim ayında; iç politikada; öne çıkan konuların Hürriyet'te ve Cumhuriyet'te; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri ve irtica ve laiklik konusu olduğu görülmüştür. Zaman'da; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri; ilk sırada, erken seçim tartışmaları; ikinci sırada yer almıştır. İrtica ve laiklik konusu; Zaman gazetesinde üçüncü sırada yer almıştır. Meclisin gündeminde ise; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri; ilk sırada, irtica ve laiklik konusu; ikinci sıradadır.

Kasım ayında; her üç gazetede; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri; ilk sırada, 55. Hükümet krizi ve yeni hükümet arayışı; ikinci sıradadır. Meclisin gündeminde ise; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri; meclisin ana gündemini oluşturmuştur. Mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri, iç politika kapsamında konuşulan tek konu olmuştur. Aralık ayında; her üç gazetede; 55. Hükümet krizi ve yeni hükümet arayışı ilk sırada, Hürriyet ve Zaman'da; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri; ikinci sırada, Cumhuriyet'te ise; irtica ve laiklik konusu; ikinci sırada, mafya- siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri üçüncü sıradadır. Meclisin gündeminde ise; iç politika kapsamında ele alınan tek konu; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleridir. Ocak ayında; Hürriyet ve Zaman gazetelerinde; erken seçim tartışmaları ilk sırada; 55. Hükümet krizi ve yeni hükümet arayışı; ikinci sırada yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinde; 55. Hükümet krizi ve yeni hükümet arayışı; ilk sırada, erken seçim tartışmaları; ikinci sıradadır. Meclisin gündeminde ise; Ocak ayında bu kapsamda bir konu ele alınmamıştır.

Şubat ayında; her üç gazetede, erken seçim tartışmaları/18 Nisan 1999 seçimleri ile ilgili haberler ilk sırada yer almıştır. Hürriyet'te; siyasi partilerle ilgili değişimler; Zaman'da; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri; Cumhuriyet'te ise; irtica ve laiklik konusu ikinci sırada yer almıştır. Şubat ayında her üç gazetede erken seçim tartışmaları/18 Nisan 1999 seçimleri ile ilgili değerlendirmeler; iç politika haberleri içinde oldukça yüksek bir orana sahip olmuştur. Meclisin gündeminde ise; iç politikaya yönelik konular arasında ele alınan tek konu; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleridir. Mart ayında; her üç gazetede 18 Nisan 1999

seçimleri ile ilgili değerlendirmeler; ilk sırada, 56. Hükümetin kurulmasına yönelik değinmeler; ikinci sırada yer almıştır. Meclisin gündeminde de; 18 Nisan 1999 seçimleri ile ilgili değerlendirmeler ilk sıradadır. Siyasi partilerle ilgili bir takım konular; ikinci sırada yer almıştır. Nisan ayında; her üç gazetede; 18 Nisan 1999 seçimleri ile ilgili değerlendirmeler; ilk sırada, siyasi partilerle ilgili bir takım haberler ikinci sıradadır. Her üç gazetede seçim haberleri % 50'den fazla bir orana sahip olmuştur. Meclis, seçimler nedeniyle Nisan ayında tatile girmiştir. Mayıs ayında; gazetelerin gündeminde 57. Hükümetin kurulması ve irtica ve laiklik konusu, yoğun bir şekilde yer almıştır. Hürriyet gazetesinde; irtica ve laiklik konusu; ilk sırada, 57. Hükümetin kurulmasına yönelik gelişmeler; ikinci sırada; Zaman'da; 57. Hükümetin kurulmasına yönelik gelişmeler; ilk sırada, siyasi partilerle ilgili bir takım haberler; ikinci sırada, Cumhuriyet'te 57. Hükümetin kurulması ile ilgili gelişmeler; ilk sırada, irtica ve laiklik konusu ikinci sıradadır. Cumhuriyet'te ve Hürriyet'te; siyasi partilerle ilgili haberler üçüncü sırada yer almıştır. Meclisin gündeminde ise; iç politika kapsamında; iki konu ele alınmıştır. Bu konular; irtica ve laiklik ile siyasilerin yolsuzluklarıdır. Haziran ayında; Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde; irtica ve laiklik konusu; ilk sırada, siyasi partilerle ilgili bir takım haberler; ikinci sıradadır. Zaman'da ise; irtica ve laiklik ilk sırada; 57. Hükümetle ilgili değerlendirmeler; ikinci sıradadır. Zaman'da; siyasi partilerle ilgili bir takım haberler; üçüncü sırada yer almıştır. Meclisin gündeminde ise; siyasilerin bir takım yolsuzlukları ilk sırada; irtica ve laiklik konusu ile siyasi partilerle ilgili bir takım düzenlemeler; ikinci sıradadır.

Temmuz ayında; Hürriyet gazetesinde; siyasi partilerle ilgili değinmeler; ilk sırada, mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlük haberleri ile irtica ve laiklik konusu aynı oranda ikinci sıradadır. Zaman'da; siyasi partilerle ilgili haberler; ilk sırada, mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlük haberleri; ikinci sırada yer almıştır. Cumhuriyet'te ise; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlük haberleri; ilk sırada, siyasi partilerle ilgili değinmeler; ikinci sıradadır. Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde; irtica ve laiklik konusu üçüncü sırada yer almıştır. Meclisin gündeminde ise; irtica ve laiklik konusu ilk sırada; mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri ve siyasilerin yolsuzluk ve usulsüzlükleri ikinci sıradadır. Ağustos ayında; her üç gazetede siyasi partilerin çalışmaları ile ilgili bir takım haberler ilk sırada yer almıştır. Hürriyet'te; % 92.9, Zaman'da; % 80, Cumhuriyet'te; % 72.7 ile siyasi partilerle ilgili haberler ilk sıradadır. Meclis'te ise; siyasi partilerle ilgili bir takım konular ve seçimlerle ilgili bir takım düzenlemeler aynı oranda ele alınmıştır.

İç politika kapsamında yer alan konular değerlendirildiğinde; gazetelerin gündemleri arasındaki benzerlikler, oldukça dikkat çekmektedir. Gazetelerin gündeme getirdikleri konularla, mecliste gündeme gelen konular, tüm aylarda birebir örtüşmese de, çoğunda basının gündeminde ilk sırada olan bir konunun, siyasal gündemde ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Ekim, Kasım ve Mart aylarında ise; her iki gündemde, ilk sırada yer alan konular birebir örtüşmektedir.

Sonuç

Bu çalışma; basın ve siyasal gündem arasındaki ilişkiyi gündemlerarası karşılaştırma yaklaşımıyla test etmeye çalışmıştır. Çalışma; hangi tür konuların; basının gündeminde ve siyasal gündemde ilk sırada yer aldığı, hangi durumlarda basın ve siyasal gündemde öne çıkan konular arasında bir paralellik gözlemlendiği, araştırma kapsamına alınan üç gazetenin gündeme getirdikleri konular arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada; herhangi bir konunun basın ve siyasal gündemdeki önemlilik derecesinin, konuların niteliğine ve dönemin genel özelliklerine bağlı olarak değişiklik gösterebildiği görülmüştür. Çalışmanın uzun bir dönemi kapsamı ve tek bir konuya odaklanmaması, her iki gündem arasındaki ilişkileri daha net görebilme olanağı sağlamıştır. Gündem belirleme yaklaşımının; “gündemlerin birbiri üzerindeki etkisinin konuların gücüne bağlı olarak şekillendiği” temel varsayımı doğrulanmıştır. Her dönemde, her koşulda, gündeme getirilen her konu ve olayda birebir ilişkiden bahsetmenin mümkün olmadığı görülmüştür. Çalışmada, basının gündeminde bir konunun öne çıkmasını belirleyen kriterlerle, siyasal gündemde bir konunun ele alınışını etkileyen faktörlerin çok farklı olmasının, iki gündem arasındaki ilişkide önemli bir etken olduğu, bir takım siyasi krizler ve seçim gibi tüm ülkeyi ilgilendiren konularda basının, siyasete odaklı bir habercilik anlayışı sergilediği ortaya konulmuştur. Her üç gazetede; iç politika konuları ilk sırada yer almış ve siyasi kriz ve seçim dönemlerinde, bu tarz haberler; gündemin en önemli konularını teşkil etmiştir. Diğer dönemlerde ise; siyasi partilerle ilgili rutin haberler, iç politika konuları içerisinde yer almış ve iç politika/siyaset haberleri gündemin ilk sırasında yer almamıştır.

Çalışma her iki gündem açısından bazı önemli sonuçlara ulaşmıştır. Öncelikle; basının gündemi açısından incelenen dönemde şu unsurların önemli olduğu belirlenmiştir:

Basının gündeminin şekillenmesinde; bir takım “ateşleyici ya da ani gelişen olaylar” önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin 55. Hükümetin düşürülmesine neden olan mafya-siyaset ilişkilerini ortaya çıkaran kasetler, gündeme bomba gibi düşmüş ve basının uzun süre bu konuyu gündeme taşımasına neden olmuştur. Merve Kavakçı'nın meclise türbanla girmesi, Fethullah Gülen hakkında ortaya atılan bir takım kasetler, basının gündemini bu olaylara kilitlemiş ve irtica ve laiklik konusunu gündeme getirmiştir. Bir takım “kriz ve kriz septomları” basının, belli konulara odaklanmasına neden olmaktadır. 55. Hükümetin düşürülmesiyle birlikte yaşanan gelişmeler, 56. Hükümetin kurulma sürecindeki belirsizlikler, kısaca siyasi arenada yaşanan siyasi krizler, basının gündemini uzun süre meşgul etmiştir. Gazeteler arasında; “acil ekstrem olaylar”, ortak bir gündemin oluşmasında etkili olmaktadır. İncelenen dönemde, 17 Ağustos'ta gerçekleşen Marmara depremi, tüm basının yaklaşık 15 gün, ilk sayfalarının tamamını bu olaya ayırmalarına neden olmuştur. Basının gündeminin şekillenmesinde; olayların ve konuların taşıdığı “dramatik unsurlar” büyük rol oynamıştır. Örneğin 17 Ağustos depremi ve Kosova krizi bu kapsamda değerlendirilebilir. Her iki konu da; incelenen tüm gazetelerde öne çıkan en önemli konular olmuştur.

Basında savaş haberleri; önemli bir gündem konusu oluşturmaktadır. Kosova krizi; incelenen dönemde, basın gündeminde sürekli yer almıştır. ABD ve Irak arasında yaşanan gerginlikler, basında önemli ölçüde ele alınmıştır. Savaş haberlerinin insanların ilgisini çekmesi ve gelişmeleri yakından takip etmek istemesi ve haber değeri açısından konunun taşıdığı “olumsuzluk ögesi” (kötü haber iyi haberdır) basının gündeminde, bu tarz konuların öne çıkmasına neden olmaktadır. Basında; “kamusal bir tartışmaya yol açan, siyasi ayrışmaları, farklılaşmaları tayin eden konular” önemli gündem konularını oluşturmaktadır. Başörtüsü meselesi; özellikle Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde irtica ve laiklik söylemleriyle ön plana çıkan bir konu olmuştur ve belli dönemlerde gündemin ilk sıralarında yer almıştır. Merve Kavakçı olayı da; bu kapsamda değerlendirilebilecek bir konudur.

“Ülke güvenliği açısından tehdit oluşturan konular” da; basının gündeminde ilk sırada yer almaktadır. Terör ve PKK konusu incelenen dönemde en fazla ele alınan konulardan biri olmuştur. İçinde barındırdığı bir takım özellikler nedeniyle, “toplumda çok büyük tepkilere yol açan olaylar”, basının gündeminde ilk sırada yer alabilmektedir. Örneğin; on binlerce insanın ölümünden sorumlu, terör örgütünün başı Abdullah Öcalan’a karşı duyulan tepki, Öcalan’ın yakalanmasını, gündemin ilk sırasına yerleştirmiş ve yakalanmasından yargılanmasına kadar geçen sürede, konu gündemden hiç düşmemiştir. Şehit ailelerinin tepkileri, konunun gündemde uzun süre kalmasına neden olmuştur. Bu tarz olaylar, kamuoyunun; basın ve siyasal gündem üzerindeki etkisini görmek açısından önem taşımaktadır.

Basının bazı konularda “medya savunuculuğu” rolünü üstlendiği görülmüştür. Kosova krizi sırasında basın, çaresizlik içindeki insanların dramını sürekli gündeme getirmiştir. Marmara depreminde yaşanan inanılmaz felaket karşısında, tüm basın kuruluşları, gerek siyasileri gerek kamuoyunu duyarlı olmaları noktasında sürekli uyarılmış ve insanlara yardım çağrılarında bulunarak, konunun sürekli gündemde kalmasını sağlamışlardır. Medya içeriğinin şekillenmesinde, dikkat çeken bir nokta da; “ideolojik” unsurun bazı konularda kendisini oldukça yoğun hissettirmesidir. Gerek Merve Kavakçı, gerek Fethullah Gülen olaylarının basında ele alınışında olayla ilgili ayrıntılar, gazetelerde farklı şekillerde yansıtılmıştır. Bu çalışma; konuların içeriğine odaklanmamakla birlikte, gazete haberlerindeki başlıklar bile; gazetelerin konuya yaklaşımını görmek açısından yeterli olmuştur.

Basında yer alan haber kategorileri açısından dikkat çeken unsurlar ise şunlar olmuştur:

Gazetelerin haber seçiminde iç politika konuları ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır. Hükümet sel konularda, basının kamu gündemini etkileme şansı daha fazla bulunmaktadır. Çünkü bu tarz konular soyut özellik göstermekte ve kamu bu tarz haberlerde birincil haber kaynağı olarak basına ihtiyaç duymaktadır. İncelenen dönemde tüm haber kategorileri içinde, iç politika konularının ilk sırada yer alması da bu durumu doğrulamaktadır. Özellikle bir takım siyasi krizler ve siyasal seçimler gibi tüm ülkeyi yakından ilgilendiren konularda, gazetelerin gündemleri arasındaki benzerlikler dikkat çekmektedir.

Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi

İncelenen dönemde, mafya-siyaset-iş dünyası ilişkileri, irtica ve laiklik konusu, hükümet krizleri basının ana gündem konularını oluşturmuştur.

Basında ekonomi haberleri değerlendirildiğinde, dikkati çeken bir unsur, doğrudan öğrenilen, somut nitelik gösteren hayat pahalılığı/işsizlik gibi konuların da, tüm gazetelerde öncelikli olarak ele alınmasıdır. Ayrıca serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, para piyasalarındaki durumun kamunun da yakından ilgilendiği bir konu olması, bu tarz haberleri daha öncelikli hale getirmiştir. Ayrıca iş dünyasına yönelik gelişmelerin ele alınan gazetelerde ekonomi kapsamında ilk beş konu arasında yer alması, medya içeriğinin belirlenmesinde kurum dışı unsurların da ne derece etkili olduğunu görmek açısından önem taşımaktadır.

Çalışmada basında dış politika haberlerinin özellikle, Türk dış politikasındaki önemli sorunlar üzerine odaklandığı gözlenmiştir. Diploması ilişkileri, basının gündeminde çok fazla yer almamaktadır. Gazetelerin vitrin sayfalarında yer alan dış haberler değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak, siyasi nitelikli konu ve olayların haber yapıldığı görülmektedir. Dış olaylar; “doğrudan öğrenilmeyen konular” arasında yer aldığından ve insanların, bu konudaki haberleri doğrudan kişisel deneyimleriyle edinemeyecekleri gerçeği ve insanların dış olaylarda, basına daha bağımlı olması, basında dış olayların haber yapılma oranını arttırmaktadır. Dış olaylar; gündem belirleme araştırmalarında, doğrudan öğrenilmeyen konulara en iyi örneği oluşturmaktadır. Bu tarz konuların, kamu gündemini etkileme gücü daha fazladır.

Gazetelerin birinci sayfalarında, çevre, kültür-sanat, bilim ve teknik gibi konulara oldukça az yer verilmektedir. Bu tarz haberlerin basında yer alabilmesi için, haber değerleri açısından, insanların ilgisini çekebilecek bir takım unsurlara sahip olmaları gerekmektedir. Dikkati çeken bir diğer unsur da; Hürriyet gazetesinde, magazin konuların Cumhuriyet ve Zaman gazetelerine göre çok daha fazla haber yapılması ve eğitim, sağlık gibi konuların, magazin konuların gerisinde kalmasıdır. Hürriyet gazetesinde polis-adliye olaylarının diğer iki gazeteye göre daha fazla haber yapılması da gazeteler arasında, haber seçiminde dikkate alınan unsurları görmek açısından önem taşımaktadır.

Siyasal gündem üzerinde, etkisi olan unsurları tespit etmek ise, oldukça zordur. Çözüm bekleyen bir çok konu bulunmaktadır. Bu konular, meclisin gündemine girebilmek için, birbirleriyle yarışmakta, ancak hepsi gündem maddeleri arasında yer alamamaktadır. Çalışma içerisinde, siyasal gündemdeki konular değerlendirildiğinde, en azından birkaç konuda yorum yapabilme şansı doğmuştur.

Bir konunun siyasal gündeme girebilmesinde, “aniden gelişen, birden sorun olarak ortaya çıkan ve hemen çözülmesi gereken olayların” çok büyük etkisi olmaktadır. 17 Ağustos depremi; buna en güzel örnektir. 17 Ağustos depremiyle birlikte, meclisin gündemi tamamen bu konuya kilitlenmiş, 23 Ağustos’ta; deprem felaketi ile ilgili alınması gereken tedbirler konusunda meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge, 27 Ağustos’ta doğal afetlerle ilgili kanun tasarısı kabul edilmiştir. Meclisin gündeminde öncelikli olmayan bir konu, taşıdığı bir takım özelliklerden dolayı gündemin ilk sıralarına yükselmiştir. Bir takım “krizler ve

kriz septomları”nın da, bir konunun siyasal gündeme girmesinde etkisi olduğu gözlenmiştir. Başbakan Mesut Yılmaz’ın; Alaattin Çakıcı’nın Türkbank ihalesinde devrede olduğunu bildiği yönündeki iddialar ve beraberinde gelişen olaylar, hükümetin düşürülmesine kadar giden bir süreci beraberinde getirmekle birlikte, gündemde olmayan mafya-siyaset ilişkilerinin gündeme taşınmasına neden olmuştur.

“Ülke güvenliği açısından tehdit oluşturan konular”, siyasal gündemde de önceliğe sahip bulunmaktadır. Terör ve PKK konusu da meclisin ana konularından birini oluşturmuştur. “Kamusal bir tartışmaya yol açan, siyasi ayrışmaları, farklılaşmaları tayin eden konular”; meclisin gündeminde de önceliğe sahip olmaktadır. Örneğin başörtüsü konusu, özellikle Ekim ayı içerisinde, basın olduğu kadar meclisin de gündemini oluşturan bir konu olmuş, gerek iktidar, gerek muhalefet partilerinin çeşitli açılardan konuyu gündeme getirdikleri görülmüştür.

Her iki gündem ele alındığında, özellikle “ülke açısından tehdit oluşturan konularda”, gündemler arasında bir ilişki olduğu dikkat çekmiştir. “Aniden gelişen ve acil çözüm bekleyen konularda” da, basınla, meclisin gündemi arasında bir paralellik gözlenmektedir. Siyasi arenada yaşanan “krizler”; siyasal gündemin temel konularını oluşturmakla birlikte, basının da ilgisi bu tür konulara yönelmektedir.

Toplumun çoğunu yakından ilgilendiren ve “kamunun çıkarlarına ters düşen”, insanların “destekleme ya da karşı çıkma” biçiminde alternatifleri olan kimi konularda basın, siyasal gündem üzerinde etkide bulunmaya çalışabilmektedir. Örneğin; incelenen dönemde basın, mecliste görüşülen sosyal güvenlik yasa tasarısını sürekli gündeme taşımış ve pek çok açıdan eleştirilen bu tasarı, memur ve sendika eylemlerinin, sürekli haber yapılmasıyla, gündemde tutulmaya çalışılmıştır. Temmuz ayında; Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin gündemini, ağırlıklı olarak bu konu oluşturmuştur. Elbette; tüm toplumsal eylemlerde basının aynı tavrı sergilediğini söylemek doğru olmayacaktır. Bazı toplumsal eylemlerin temsilinde, basınının konuya yaklaşımı çok farklı olmaktadır. Yine; meclisin gündeminde yer alan Af Kanunu ile ilgili olarak basın, tasarı yasalaşmadan önce konuyu gündeme getirmiş ve pek çok açıdan eleştirilen tasarı ile ilgili bir takım sıkıntıları yansıtmaya çalışmıştır. Tasarının kapsamının, çetelerin affına da olanak vermesi, toplumda bazı kesimlerin eleştiri konusu olmuştur. Basın, bu konuda yaptığı haberlerle, konuyu gündemde tutmuş ve siyasal gündemi de etkilemeye çalışmıştır.

Kaynakça

Asp, K. (1983). “The Struggle for the Agenda Party Agenda, Media Agenda, and Voter Agenda in that 1979 Swedish Election Campaign”, *Communication Research*, 10 (3), July, 333-355.

Atabek, N. ve Dağtaş, E. (1998). *Kamuoyu ve İletişim*, Anadolu Üniversitesi ESBAY Yayınları, Eskişehir.

Behr, R. L. ve Iyengar, S. (1985). “Television News, Real World Cues, and Changes in the Public Agenda”, *Public Opinion Quarterly*, 49, 38-57.

Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi

- Berelson, B. (1984). *Content Analysis in Communications Research*, Hafner Press, New York.
- Bilgin, N. (1988). *İçerik Analizi İletişim Psikolojisi Yardımcı Ders Notları*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İzmir.
- Cameron, G. T. ve diğerleri. (1997). "Public Relations and the Production of News: A Critical Review and Theoretical Framework", *Communication Yearbook* 20, 111-155.
- Cohen, B. C. (1963). *The Press and Foreign Policy*, Princeton University Press, Princeton.
- Cook, F. L. ve diğerleri, (1983). "Media and Agenda Setting: Effects on the Public, Interest Group Leaders, Policy Makers, and Policy", *Public Opinion Quarterly*, 47, 16-35.
- Cook, F. Y. ve Skogan, W. G. (1991). "Convergent and Divergent Voice Models of the Rise and Fall of Policy Issues", Protess, D. L. ve McCombs, M. (Ed.), *Agenda Setting Reading on Media, Public Opinion, and Policymaking* içinde, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey, 189-206.
- Curran, J. ve diğerleri. (1991). "İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar", (Çev. M. Özbek), *Ankara Üniversitesi BYYO Yıllık*, 1989-1990, Ankara, 229-253.
- Dearing, J. ve Rogers E. M. (1996). *Agenda Setting*, Sage Publications, Thousand Oaks.
- Dursun, Ç. (2003). "Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek", *Habercinin El Kitabı Gazetecilik ve Habercilik İçinde*, Alankuş, S. (Der.), IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 63-83.
- Erbring, L. ve diğerleri. (1980). "Front-Page News and Real World Cues: A New Look at Agenda-Setting by the Media", *American Journal of Political Science*, 24 (1), February, 16-49.
- Erdoğan, İ. (2003). *Pozitivist Metodoloji*, 1. Baskı, Erk Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). *Öteki Kuram*, Erk Yayınları, Ankara.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (Çev. S. İrvan), 1. Baskı, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Funkhouser, G. R. (1973). "The Issues of the Sixties. An Exploratory Study in the Dynamics of Public Opinion", *Public Opinion Quarterly*, 37, Spring, 62-75.
- George, A. L. (2003). "İçerik Çözümlemesinde Nicel ve Nitel Yaklaşımlar", Çebi, M. S. (Der.), *İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi* içinde, 1. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara, 9-47.
- Ghanem, S. (1997). "Filing in the Tapestry: The Second Level of Agenda Setting", McCombs, M. ve diğerleri (Ed.), *Communication and Democracy Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory* içinde, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, 3-14.
- Gökçe, O. (1996). "Kamuoyu Kavramının Anlamı ve Kapsamı", *Kurgu Dergisi*, S. 14, 211-227.
- Gökçe, O. (2001). *İçerik Çözümlemesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, Konya.

- Gökçe, O. (2002). İletişim Bilimine Giriş, 4. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Graber, A. D. (1993). *Mass Media and American Politics*, 4. Baskı, CQ Press, Washington.
- Hawthorne, M. R. (1993). "The Media, Economic Development, and Agenda Setting", Spitzer, R. J. (Ed.), *Media and Public Policy* içinde, Praeger Press, London, 81-99.
- Hilgartner, S. ve Bosk, C. L. (1988). "The Rise and Fall of Social Problems: A Public Arenas Model", *American Journal of Sociology*, 94, July, 53-78.
- Holsti, O. R. (1981). "Content Analysis: An Introduction", Janowitz, M. ve Hirsch, P. M. (Ed.), *Reader in Public Opinion and Mass Communication* içinde, The Free Press, New York, 219-229.
- İba, Ş. (1997). *Parlamentar Denetim*, 1. Baskı, Bilgi Yayınları, Ankara.
- İnal, M. A. (1999). "Medya, Dil ve İktidar Sorunu: İletişim Çalışmalarında Medya ve Siyaset İlişisini Nasıl Tartışmalıyız", *İletişim, Gazî Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Yaz 99/3, 13-36.
- İrvan, S. (1997). *Dış Politika ve Basın: Türk Basınındaki Dış Politika Haberlerinin Gündem Belirleme Yaklaşımı Açısından Çözümlemesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- İrvan, S. (2001). "Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi", *İletişim, Gazî Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 9, 69-106.
- Kapani, M. (1989). *Politika Bilimine Giriş*, 5. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kıslalı, A. T. (1990). *Siyaset Bilimi*, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kıslalı, A. T. (1991). *Siyasal Sistemler*, İmge Kitabevi, Ankara.
- McCombs, M. E. ve Bell, T. (1996). "The Agenda Setting Role of Mass Communication", Salwen, M. B. ve Stacks, D.W. (Ed.), *An Integrated Approach to Communication Theory and Research* içinde, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, 93-110.
- McCombs, M. E. ve diğerleri. (2000). "Setting the Agenda of Attributes in the 1996 Spanish General Election", *Journal of Communication, Spring*, 50 (2), 77-92.
- McCombs, M. E. ve Estrada, G. (1997). "The News Media and the Pictures in Our Heads", Iyengar, S. ve Reeves, R. (Ed.), *Do The Media Govern? Politicians, Voters and Reporters in America* içinde, Sage Publications, Thousand Oaks, 237-247.
- McCombs, M. E. ve Shaw, D. L. (1972). "The Agenda Setting Function of Mass Media", *Public Opinion Quarterly*, 36, 176-187.
- McCombs, M. E. ve Shaw, D. L. (1984). "The Agenda Setting Function of the Press", Graber, D. A. (Der.), *Media Power in Politics* içinde, Congressional Quarterly Inc., Washington, 63-72.
- McCombs, M. E. ve Yüksel, E. (2001). "The Economic Privatization Issue in Turkey A Four-Part Investigation of Agenda Setting Theory", *Uluslararası İletişim Sempozyumu "Medyanın Manipülasyon Gücü"* içinde, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 148-161.

- McNair, B. (2002). "Politikada Temsil ve Temsilin Politikası", (Çev. S.Yıldırım Becerikli), L'Etang, J. ve Pieczka, M. (Der.), Yıldırım Becerikli, S. (Ed.), *Halkla İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar* içinde, 1. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara, 79-108.
- McQuail, D. ve Windahl, S. (1993). *İletişim Modelleri*, (Çev. M. Küçük Kurt), İmaj Yayınları, Ankara.
- Milburn, M. A. (1998). *Sosyal Psikolojik Açından Kamuoyu ve Siyaset*, (Çev. A. Dönmez ve V. Duyan), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Peiser, W. (2000). "Setting the Journalist Agenda: Influences from Journalists' Individual Characteristics and from Media Factors", *J&MC Quarterly*, 77 (2), Summer, 243-257.
- Perry, D. K. (1996). *Theory & Research in Mass Communication Contexts and Consequences*, LEA, Mahwah, New Jersey.
- Rogers, E. M. ve Dearing, J.W. (1988). "Agenda Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going?", *Communication Yearbook*, 11, 555-594.
- Rogers, E. M. ve diğerleri. (1997). "A Paradigmatic History of Agenda-Setting Research", Iyengar, S. ve Reeves, R. (Ed.), *Do The Media Govern? Politicians, Voters and Reporters in America* içinde, Sage Publications, Thousand Oaks, 225-236.
- Sartori, G. (1971). *Demokrasi Kuramı*, (Çev. D. Baykal), Siyasi İlimler Türk Derneği Yayını, Ankara.
- Schiller, H. (1993). *Zihin Yönlendirenler*, (Çev. C. Cerit), 1. Baskı, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Severin, W. J. ve Tankand, J. W. (1994). *İletişim Kuramları: Kökenleri Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*, (Çev. A. A. Bir ve S. Sever), Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını, Eskişehir.
- Shoemaker, P. ve Reese S. D. (2002). "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi", İrvan, S. (Der.), *Medya Kültür Siyaset* içinde, 2. Baskı, Alp Yayınevi, Ankara, 127-178.
- Takehita, T. (1997). "Exploring the Media's Roles in Defining Reality: From Issue-Agenda Setting to Attribute-Agenda Setting", McCombs, M. ve diğerleri (Ed.), *Communication and Democracy Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory* içinde, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, 15-27.
- Turk, J. V. (1991). "Public Relations' Influence on the News", Protes, D. L. ve McCombs, M. (Ed.), *Agenda Setting Reading on Media, Public Opinion, and Policymaking* içinde, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey, 211-222.
- Wanta, W. (1997). *The Public and The National Agenda: How People Learn About Important Issues*, LEA Publisher, Mahwah.
- Yıldız, N. (2002). *Türkiye'de Siyasetin Yeni Biçimi Liderler İmajlar Medya*, 1. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Yüksel, E. (2000). *Basın ve Siyaset Gündeminde Özelleştirme*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Yüksel, E. (2001). *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.

Banu TERKAN

Gazeteler:

Cumhuriyet Gazetesinin 1Ekim 1998-31 Ağustos 1999 arasındaki tüm sayıları.

Hürriyet Gazetesinin 1Ekim 1998-31 Ağustos 1999 arasındaki tüm sayıları.

Zaman Gazetesinin 1Ekim 1998-31 Ağustos 1999 arasındaki tüm sayıları.

TBMM Genel Kurul Tutanakları:

TBMM Tutanak Dergisi'nin 1Ekim 1998-31 Ağustos 1999 arasındaki tüm sayıları.